

เนื้อหาของความเปรียบในบทละคร เรื่องรามเกียรติ์

ความเปรียบในรามเกียรติ์ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับความเปรียบที่ปรากฏในนิเวหา หากแต่มีความฉีกแตกต่างกันเล็กน้อยในคำบรรยายละเอียดปลีกย่อย ดังจะได้กล่าวต่อไป

๔.๑ เนื้อหาที่แสดงการเปรียบสิ่งหนึ่งว่า "เหมือน" อีกสิ่งหนึ่ง

๔.๑.๑ การเปรียบโดยตรงไปตรงมา

๔.๑.๑.๑ การพรรณานานา

ก. สิ่งก่อสร้าง

บางครั้งการบรรยายถึงสิ่งก่อสร้างอาจจะมีใ้การนำเอาสิ่งอื่นมาเปรียบเทียบกับเห็นลักษณะหรือขนาด แต่อาจเป็นการเปรียบโดยแทรกความรู้สึกของตัวละคร เข้าไว้ด้วย เช่นตอนหนุมานเข้าเมืองมายัน ความสงบเงียบเยียบเย็นของเมืองนี้ ทำให้หนุมานกล่าวอย่างสนเท่ห์กับลูกน้องว่า

".....	<u>เมืองนี้</u> นางน เป็นพันธุ
<u>ช่าง</u> เย็น เยียบสังคชอบกล	<u>เหมือน</u> ไม่มีประชาชนคนนุ" ^๑

^๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละคร เรื่องรามเกียรติ์ (พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๑๒), หน้า ๕ - ๖.

ข. ธรรมชาติ

๑ หนทางในป่า

ปกติแล้วถนนหนทางในป่าจะสูง ๆ ต่ำ ๆ รกชัมไปด้วยพินธุไม้ เถาวัลย์ และหญ้านานาชนิด การที่พรรณานว่าหนทางราบเรียบสะอาดสะอาดอันราวกับได้รับการแผ้วถางดูแล เป็นอย่างนี้ ก็เพื่อเน้นให้เห็นสภาพภูมิประเทศอันสวยงาม

ดังตอนที่พระรามประพาสป่า

"ครั้นถึงหิมวาพนา เวศ

ทอดพระเนตรชมพรรณพฤกษา

รมรังบังแสงสุริยา

มรคาร์ณราบังปราบไว้"^๑

๒ คอกบัวในสระโบกขรณี

ระหว่างที่หนุมาน องคต ชมพูนพนภักดิ์จากพลัมพลา เพื่อนำแหวนไปถวายนางสีดาตามบัญชาของพระราม ได้ผ่านสระโบกขรณีอันนารื่นรมย์

"สารพัดศัตตบงบัวหลวง

คอกดวง เขียวแฉงคังแกลงสรศักดิ์"^๒

คอกบัวหลากชนิดงามจับตามีสีสลับกันราวกับบรรจงแต่งไว้ให้งาม

๓ ควง เคื่อน

ตอนที่หนุมานไปเก็บยามาแก้พระลักษณะ ซึ่งต้องหอกกบิลพิทขของทศกัณฐ์ หนุมานได้สำแดงอิทธิฤทธิ์เหาะ เป็นเคื่อน

"จึงอำโชนรูไซคีชวง เป็นควง เคื่อน

สว่าง เหมือนกลางวันก็หรรษา"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๕๕.

^๒ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๓.

^๓ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๕๑๓.

เดือนที่หนุมนทาวออกมามีแสง เจิกจำ เหมือนเวลากลางวัน เน้นให้ เห็นว่า
หนุมนมีอิทธิฤทธิ์น่า ครันคร้าม

๔ แสงไฟ

ไมยราพแทรกมาคาลขึ้นมาถึงที่คั้งทัพของพระรามในเวลากลางคืน
แลเห็นพลวานรจัก เวยยามตรวจตราทั่วบริเวณ

"ทั้งแสงเพลิงโพล่งสว่างคังกลางวัน กุมกัณฑ์คอยของมอง เข้าไป"

๔.๑.๑.๒ การพรรณนาตัวละคร

ก. บุคลิกลักษณะ

๑ พรรณนาบุคลิกลักษณะรวม

พรรณนาความคล้ายคลึงกันของตัวละครในคานบุคลิกลภาพ
บางครั้งบุคลิกลของคนเราอาจละม้ายคล้ายคลึงกับบุคลิกลของคนอื่นได้โดยบังเอิญ แต่ใน
ข้อนี้ เป็นความละม้ายคล้ายคลึงที่เกิดจากสา เหตุ ๒ ประการคือ มีความสัมพันธ์กันทาง
สายเลือดอย่างหนึ่ง และเกิดจากการแปลงตัวอีกอย่างหนึ่ง

๑.๑ เปรียบเทียบบุคลิกลของตัวละครที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด

ในที่นี้ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มี ความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือด
อย่างใกล้ชิดระหว่างบิดากับบุตร ปู่กับหลาน เป็นต้น คือ เปรียบว่าบุตรมีบุคลิกล
บุคลิกลภาพเหมือนกับบิดา หรือหลานเหมือนกับปู่ราวกับเป็นคน ๆ เดียวกัน เช่น เปรียบ
พระมงกุฎ พระลบลว่า เหมือนกับพระราม คังตอนที่หนุมนทพบสองกุมาร และเกิดความสงสัย
ที่เห็นกุมารทั้ง ๒ มีหน้าตารูปทรง เป็นพิมพ์เดียวกับพระราม

"คนหนึ่งชี้มาคนหนึ่งถาม งามงามทรวคทรงสงัดฐาน
เหมือนละม้ายคล้ายของศพระฮวาร หนุมนนึ่งนี่กรีกไทร"^๒

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๑๘๕.
^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๓.

หรือ เปรียบพระราม พระลักษมณ์ เหมือนกับท้าวอชบาลดังตอนที่ เขา เผ้าท้าว
มาลีวราช

“เมื่อนั้น	ท้าวมาลีวราชณาถา
<u>เห็นพี่น้องสองภคินีคนคา</u>	<u>โศกาพริ้งพร้อมละม่อมละไม</u>
<u>ช่างเหมือนพระสหายอชบาล</u>	ประกอบการกิริยาอัชฌาสัย” ^๑

๑.๒ เปรียบเทียบรูปกายของตัวละครที่แปลงตัว

ในบทละคร เรื่องรามเกียรติ์ มีเรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์
และอำนาจ เวทมนตร์ เข้ามา เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยการดำเนินเรื่อง เช่นมีการแปลงตัว เพื่อ
ประโยชน์ในการสู้รบ และมีใช้ความเปรียบโดยตรงไปตรงมา กล่าวถึงการแปลงตัวของ
ตัวละคร อาทิ เปรียบอินทรชิตและทศกัณฐ์กับพระอินทร์ ดังตอนที่ทศกัณฐ์ทำสงคราม
ครั้งสุดท้ายกับพระราม

“ <u>รูปกายกลายจากอสุรี</u>	<u>เหมือนโกสีย์เจ้าศรย์ครั้งศา”^๒</u>
และ เปรียบสุชาจารกับนางสีดา ดังตอนที่ทศกัณฐ์หาทางตัดศึกด้วยอุบายอันล้ำลึก	
“ <u>รูปร่างช่างนิมิตปิดเป็น</u>	<u>งามเหมือนนางสีดามารศรี”^๓</u>
หรือ เปรียบองค์ศกกับพี่เลี้ยงของแสงอาทิตย์	
“ <u>เป็นยักษานหน้า เขียวสมคิด</u>	<u>เหมือนพี่เลี้ยงแสงอาทิตย์ท่งลำสัน”^๔</u>

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๔๘๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๗.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๔.

๒ พรรณารูปกายเฉพาะส่วน

ตอนที่หนุ่มานพนางวานรินทร์ ได้รำพึงชมโฉมนางว่า

"โอษฐ์นางอย่างสีสน์จุ่ม

เหมือนจะยิ้มบัวจิตพิศมัย"^๑

ริมฝีปากที่สีอันว่างาม คือริมฝีปากที่มีสีแดงและยิ้มแย้มอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะรอยยิ้ม เป็นเครื่องหมายของความเป็นมิตร และความบริสุทธิ์ใจ ทำให้ผู้พบเห็นพึงพอใจที่จะได้ใกล้ชิดสนิทสนมคบหาสมาคมด้วย บทละครจึงพรรณานางว่า ริมฝีปากของนางวานรินทร์งดงามราวกับประกายควมรอยยิ้มอันชวนให้รักใคร่หลงใหล

ข. บทบาทตัวละคร

รวม เกียรติ นำบทบาทอื่นมา เปรียบเทียบกับบทบาทของตัวละครที่กำลัง

กล่าวถึง

๑ ตอนฉวีวัชมนฤคสอนศิลปการยิงธนูให้แก่พระมงกุฎ พระลบ

"เมื่อนั้น

พระกุมารพี่น้องสองศรี

ต่างองค์ขึ้นศิลปด้วยยินดี

นำหวงทวงที่ถึงนารายณ์"^๒

เป็นความเปรียบที่แสดงถึงกิริยาท่าทางที่คล้ายคลึงกันระหว่างตัวละครที่เป็น

บุตรกับบิดา

๒ ตอนที่ทศกัณฐ์พรมน้ำทิพย์ชุบชีวิตซากศพไพรพลให้กลับฟื้น

คืนชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

"บัดนั้น

ปีศาจซึ่งตายอยู่สะดม

คองทิพย์ธาราอาคม

ก็ฟื้นขึ้นดังลมพายุพัด"^๓

^๑ รวมเกียรติ, หน้า ๘๖๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓๕.

ลมพายุนั้นมักพัดมาบรรจบเคียวในเวลาชั่วพริบตา ฉะนั้น การกลับคืนคืนชีวิต
ของชาติทั้งหลาย จึง เป็นไปอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับลมพายุ

๓ หนุมานลองคิดพิจารณาท โดยแปลงกายใหญ่โตคล้ายศาลาและ
ถูกผู้สั่งสอนด้วยการ เรียกฝนให้ตกลงมาอย่างหนัก ผลก็คือ

“บัดนั้น หนุมานถูกฝนทนไม่ได้
รูปจำแลงแปลงกายก็หายไป เหมือนจับไข่มุกตำหนาวสะพาน”^๑

ในที่นี้กิริยาอาการตัวสั่งนั่ง ของหนุมาน เปรียบได้กับอาการสิ้นสถานะของ
คน เป็นไข

๔ นางยักษ์พิราภวนคิดถึง ไวยวิกลูกชายซึ่งถูกไมยราพ เจ้ากรุง
บาดาลจับขังคุก

“ครั้นถึงสร ระลึนกำลังลงนั่งหยุด คิดถึงบุตรบนพลาง เหมือนอย่างม้า”^๒

นางพิราภวนหาได้เสียสติจริง ๆ ไม่ เพียงแต่มีกิริยาอาการวิปริตไป เพราะ
ความเสียใจ เป็นต้นเหตุ มีอาการ เหมือนกับคนม้าที่ควบคุมตนเองไม่ได้ พุก เพื่อ เจ้อ
เรื่อยไปตามใจคิด

๕ หนุมานตีทัพพระลักษมณ์แตกพ่ายแล้วกลับไปรายงานทศกัณฐ์ว่า

“จะทูลความตามจริง เหมือนหยิ่ง เยอ พุก เสนอตัว เองจะเอาหน้า”^๓

หนุมานออกตัวว่า การทูลผลการรบตามความเป็นจริง ทำให้เหมือนกับ เป็นคน
เยอหยิ่งโอ้อวดความสามารถของตัวเอง เพื่อต้องการความดีความชอบ

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๔.

๖ ตอนองคตสี่สาร องคตไคฐุทศกัณฐ์ว่า ทูตชวตรีเคียบ
 เคยบรลย์ เพราะมีมือพระรามพระลักษณณ์โค ลงกาทั้ง เมืองก็จะตองพินาศ เพราะ
 พระรามพระลักษณณ์นั้น

"อย่างอาจอวคกล้าชะลาใจ จะพากันบรลย์ทั้งลงกา
 เหมือนยักษีตรี เคียบรทชวร ก็ตองสรลันช้วงสังขาร"^๑

๗ ในตอนเดียวกันกับข้อ ๖ องคตได้ประจานว่า ทศกัณฐ์
 เคยพายแพแก่พาลีจนมีสภาพเหมือนกับของ เล่นขององคต

"พระบิตุ เรศนุกรกมคไไว้ ภูเขาไปลาก เล่นเหมือนเชนปู"^๒

ค. สภาวะจิตใจ

มีการพรรณนาความรู้สึกของตัวละครอย่างตรงไปตรงมาใน ๒ ลักษณะ

๑ พรรณนาความยินดีและความรัก

๑.๑ ตอนที่พราณชู้ชนพบพระรามพระลักษณณ์และนางสีดา
 พราณมีความปิติอย่างใหญ่หลวงที่ได้พบเจ้านายผู้เป็นที่รัก จึงกราบทูลว่า

"ได้พบสามภษัตรีบัณฑิต สมถวิลยินดี เป็นหนักหนา
 เหมือนพพานมารครบิคา จะไคพึงบาทาผ่าฐลี"^๓

๑.๒ ทศกัณฐ์เล่า เรื่องหนุมานที่มาสวามิภักดิ์ให้นางมณโฑฟัง

"อันกระบี่มีอาณุภาพนัก ให้ศิครัก เหมือนหนึ่งโอรสเรา"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๑๕๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๑.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๑.

๑.๓ ตอนที่วิฆเนศวรแนะนำพระรามพระลักษมณ์พระพรต
พระสีตรี นางสีดาและพระมงกุฎ พระลบให้รู้จักกัน ได้ย่ำถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นที่
นางมีต่อพระลว

"นั่นชื่อเจ้าลพกุมาร รูปทรงโสภาคมสัน
เราชุบให้ เป็นบุตรบุญธรรม นางรักใคร เหมือนกันกับลูกลยา"^๑

๑.๔ พระวิฆเนศวรกล่าวถึงความสัมพันธ์ของพระมงกุฎ
พระลวอย่างซัด เจนว่า

"ทั้งสองกุมาร ก็ชอบซัด เหมือนพี่น้องสนิท เสนหา"^๒

๑.๕ มุลพลัมตักสินใจช่วยทศกัณฐ์รบกับพระราม สหัส เคชะ
พิชายของมุลพลัมตกลงใจช่วยเหลืออีกแรงหนึ่ง โคบีให้เหตุผลว่า

"ทศกัณฐ์นั้น เป็นสหายเจ้า ก็เหมือนน้องของเรา เรารักใคร"^๓

๑.๖ นางสีดาคอยปรนนิบัติหาผลไม้มามากถวายวิฆเนศวร
จึง เป็นที่เอ็นดูของพระวิฆเนศวรยิ่งขึ้นตามลำดับ

"ยิ่ง แศตถาการุญนาง โฉมยง เหมือนเขี้ยววงศ์พงศัพทส์บสาย"^๔

๒ พรรณนาความรู้สึกนึกหวังและเสียใจ

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๘๐๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๘.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๒๕.

๒.๑ ตอนที่หนุมานชุกลงดวงใจ เยาะ เยี้ยทศกัณฐ์พยายาม
หว่านล้อมให้หนุมานนึกถึงบุญคุณของตนเอง

“เจ้าก็รู้อยู่แล้วที่บาปบุญ
มากลับทำอันตรายเมื่อปลายมือ

ไม่รำพึงถึงคุณของพ่อหรือ
เหมือนไม่ถือคำสัตย์ปฏิญาณ”^๑

การทรยศในครั้งนี้ให้เห็นว่า หนุมานไม่คำนึงถึงสัตย์สาบานที่เคยให้ไว้กับ
ทศกัณฐ์เลยแม้แต่น้อย ทศกัณฐ์จึงมีความน้อยใจ เสียใจฉิบหายอย่างรุนแรง

๒.๒ ตอนที่พระลักษมณ์ต้องหอกกบิลพัทของทศกัณฐ์ พระราม
มีความโหม่นสออย่างแรงกล้าที่ไม่สามารถคุมครองน้องได้ ทั้ง ๆ ที่ตนเองมีไซคนไรฝีมือ

“อันครั้งนี้พ่ายก็มาช่วย
เหมือนหนึ่งไม่มีฤทธิไกร

ควรหรือไม่ช่วยพระน้องได้
จะอยู่ไปให้หนักขรณี”^๒

ง. สถานภาพ

ความเปรียบเกี่ยวกับสถานภาพของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์
ปรากฏในตอนกล่าวถึงฤทธาณาภาพ เช่น

๑ ตอนที่นางสีดาอวยพรโอรสทั้งสองให้มีอำนาจและเกียรติยศ
ปรากฏไปทั่ว

“ลูกยาจะปรากฏยศไกร
เหมือนองค์ทรงฤทธิบีคร

ทั่วไปทุกประเทศธานี
รุ่งเรืองฤทธิรอนควบศรศรี”^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๖๑๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔๐.

เป็นความเปรียบเทียบที่แสดงถึงฤทธานุภาพที่ตก เข็มกับกระหว่างตัวละครที่เป็นบุตร
กับบิดา

๒ ตอนที่หนุมานแปลงกายเป็นลิงป่าดวงสีทาสูรและสรร เสริญ
ฤทธิอำนาจของพระรามพระลักษมณ์ว่า

"อันพระพี่น้องสององค์

ฤทธิรงค์กัณหารายณรงค์^๑"

ในที่นี้ เป็นความเปรียบเทียบของพระรามและพระลักษมณ์ใหม่ฤทธานุภาพสูงส่ง
เสมอพระนารายณ์ ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสามารถของบุคคลทั้งสองว่า เก่งล้ำ
เหนือคนทั่วไป

๔.๑.๑.๓ การพรรณนากองทัพและการสู้รบ

ก. รถทรง

๑. รถทรงของกุมภกรรณเมื่อออกศึกครั้งแรก

"รถ เอยรถที่นั่ง

กูคงจะลอยฟ้า เวหาเหิน^๒"

บางครั้งบทพระราชนิพนธ์จะเพิ่มเติมรายละเอียดที่สละสลวยเข้ามา เข็ม
รถ เช่น ไกรสรราชสีห์ คชสีห์และเทพอาชา ซึ่งมีผู้เท้ารวกเร็วแคลวคล่อง เปี่ยมด้วย
พลังกำลัง มีกิริยาอาการองอาจผาดของราวกับจะชักพาให้รถทรง เหวะเหินลอบลือ
ในท้องฟ้า เช่น

๒. รถทรงของอินทรีชิตเมื่อออกศึก

"เข็มไกรสรราชผาดของ

คงจะลอบลือกว้างมากกลางหา^๓"

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๔๔๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๗.

๓ รถทรงของแสงอาทิตย์

"เทียบกว่ายศสี่หมื่นศักดิ์ ตั้งจะชักกรวดเพชรระเห็จเหิน"^๑

๔ รถทรงของพระลักษณะในศึกอินทรีครั้งสุดท้าย

"เทียบเทพกษัตริย์สวรรค์ค่าง ไปตามทางราบ เลี้ยวเตียนตลิว
รถที่นั่งตั้งจะเคลื่อนเลื่อนลอยลิว พลสืบสมุทร เดินค้ำเป็นธง"^๒

ความเปรียบเหล่านี้ทำให้มองเห็นภาพของรถทรงเคลื่อนที่ไปด้วยความเร็ว
สม่ำเสมอ นุ่มนวล เป็นอย่างยิ่ง

ข. เสียงประลองยุทธ

ในที่นี้นำเอาความรู้สึกของคนที่ได้ยินเสียงดังลั่นมาพรรณนา เสียง
ประลองยุทธของกองทัพพระราม

"ได้ยินเสียงสะเทือนเลื่อนลั่น เปรี้ยง เปรี้ยง เพียงพระกรรณะแตกฉาน"^๓

หูของคนเรามีความสามารถจำกัดในการรับฟังเสียง เสียงที่ดังมากเกินไปทำให้
แก้วหูของเราไม่อาจทนทานได้ เวลาที่ได้ยินเสียงดังมาก จึงมีความรู้สึกเหมือนกับหูจะแตก

๔.๑.๒ การเปรียบเทียบโดยใช้โวหารอุปมา๔.๑.๒.๑ การพรรณนาฉากก. วัตถุ๑ แทนทีพย์

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๕๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑.

ตอนที่นางสีดาตลอดโอรสกลางป่า ความทุกข์ยากของนาง
ล่วงรู้ไปถึงพระอินทร์ เพราะมีเหตุกับพลศิลาอาสน์ ซึ่งเคยอ่อนนุ่ม กลับแข็งกระด้างอย่าง
ผิดปกติ

"ทิพอาสน์กระด้างคังศิลา

อินทราสงสัยฤทัยนัก"^๑

๒ ชิงและฉัตร

ตอนที่ทศกัณฐ์อาลัยเมืองลงทก กอนยกทัพไปรบกับพระราม
ครั้งสุดท้าย ลางร้ายที่ปรากฏได้แก่

"ทั้งชิงฉัตรสารพัดจะผิดปกติ

คังศิลาแทงทาบไม่ปลาบปลิว"^๒

๓ อาหาร

นางมณโฑให้นางกำนัลนำอาหารมาประทานองคต

"เมื่อ นั้น

องคตตอบ เหล่าสาวศรี

เอ็งกลับไปทูลพระชนนี

ว่าของนี้ให้มา เหมือนยาพิษ"^๓

แม้ว่าของที่ให้มาจะเป็นอาหารหวานคาวปรุงแต่งอย่างดี แต่องคตก็รู้อยู่แก่ใจ
ว่ามารดาส่งมาโดยมีจุดประสงค์เคลือบแฝง จึงเปรียบว่าของที่ให้มานั้นมีความร้ายกาจ
เช่นเดียวกับยาพิษที่สามารถทำลายมนุษย์วิโรคให้ถึงตาย

๔ น้ำสหราย

๔.๑ วิรุณจำบังสร่งน้ำ เตรียมยกทัพออกจากนครจากก

"พนักงานไซสุหรายคังสายฝน

ละอองอาบซาบสกลนัยก็มี"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๗๒๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๔.

๔.๒ อินทรชิตสร่งน้ำเตรียมรบกับหนุมาน

"ไซสหัสซาราดังหาฝน

ซาบสกนธกายายักษ์"^๑

นอกจากกล่าวถึงอาการไหลหลั่งของน้ำสุหร่ายว่า เหมือนกับ "การร่วงรินของสายฝน" และ "การเทกระหน่ำของหาฝน" แล้ว ยังกล่าวถึง "ความเป็นน้ำ" ของน้ำ ทั้ง ๒ ชนิดว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น

๔.๓ ตอนอินทรชิตสร่งน้ำเมื่อจะออกศึก

"เป็นฉนวน้ำสุหร่ายทั้งสายฝน

ซาบสกนธกายายักษ์"^๒

การ เปรียบน้ำสุหร่ายกับฝนในที่นี้ ๒ ลักษณะ อย่างแรก เน้นที่ลักษณะร่วงริน ลงมา เป็นสาย อย่างหลัง เน้นที่ความเป็นน้ำ ความเปรียบอย่างหลังจะทำให้ผู้อ่าน เกิด ความจับใจและมีอารมณ์ร่วมไปกับบทประพันธ์ มากกว่าความ เปรียบอย่างแรก คือรับรู้ ทั้งความรู้สึก ความเป็นน้ำ และมอง เห็นภาพของน้ำสุหร่ายที่ไปรยตกลงมา เป็นสายเหมือนสายฝน ในขณะที่ความเปรียบอย่างแรกก็ให้ภาพ เพียงอย่าง เดียว

๕ กรวททราย

ธรรมชาติริมชายฝั่งขณะไม่ปรากฏประพาสป่า งคามค่วย

กรวททรายสี่สันต่าง ๆ

"บ้าง เลื่อมเหลือองประหลาดกลาดเกลื่อน ดูเหมือน เพชร ไพฑูรย์ประสาณสาย

บ้าง เป็นเซนต์ติม เพทาย

ที่ เหลาลายคล้ายราชาวดี

บ้าง เขียว เขียวข่าน้ำใสสด

กิ่งมรกตนิล เนียรกัณฐ์

บ้าง โขติช่วงกิ่งดวงแก้วมณี

แสงสีจับแสงสุริยบน"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๕๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๙.

ช. สิ่งก่อสร้าง

นิยมพรรณนาความสวยงามของ เมือง ปราสาทราชวังและวิมาน โดยเปรียบเทียบกับเมืองฟ้า เมืองสวรรค์ เพื่อเน้นว่าสิ่งก่อสร้างเหล่านั้นมีความงาม วิจิตรเพียงใด

๑. ชมเมืองและปราสาทราชวัง

๑.๑ หนุมานเสด็จตามพระฤๅษีนารทถึง เมืองลงกา

"ไต่ขึ้นเขา เล่าเรื่อง เมืองลงกา อุปมาเหมือนสวรรค์ชั้นวิมาน"^๑

๑.๒ หนุมานหานางสีดาที่ลงกาก็ไม่พบ จึงย้อนกลับไปหา

ฤๅษีนารท

"แล้วทำเสแสร้งแกล้งว่า

ข้าไปถึงลงกามหาสถาน

แสนสนุกสุขโขมโหดาร

นิเวศน์วังคังวิมานเมืองฟ้า"^๒

๑.๓ ทศกัณฐ์อาศัยเมืองซึ่งงกงามเสมือนเมืองสวรรค์

"ครั้นออกมานอกทวารวัง

เหลียวหลังดู นิเวศน์ของยักษิ

เสมอเหมือนเมืองสวรรค์ชั้นฟ้า

อสุรา เพ่งพิศคึกอาลัย"^๓

๒. ชมวิมาน

ในบทละครกล่าวถึงที่ประทับของท้าวม่าลีว่าราชาประทับอยู่ที่เขาออกป่าป่าหิมพานต์ มีวิมานที่ประทับใหญ่โตงกงามเหมือนวิมานของพรหมชั้นสูง

"ราบรื่นพื้นศิลาหน้าพระลาน

มีวิมานเหมือนบรมพรหมา"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒๔.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗๑.

ค. ธรรมชาติ

๑ พรรณาธรรมชาติตามความเป็นจริง

ท้าวมาลีวราชสงน้ำเตรียมเดินทางไปไกล'เกลียดทศกัณฐ์และ

พระรามให้หูกิสงคราม

"น้ำพุคุดันบนบรรพต

คังฝนฝอยย่อยหยด เย็นใส"^๑

น้ำพุและสายฝนมีลักษณะของน้ำที่ เป็นฟองฝอยใสแจ๋วและ เย็นฉ่ำ เช่น เกี่ยวกัน ความเปรียบนี้ทำให้ ห่มอง เห็นภาพของน้ำพุที่พุพุ่งอยู่บนภูเขา และพุ่งกระจายออกมา เป็น ละออง เหมือนละอองฝน

๒ พรรณาธรรมชาติตามอุดมคตินิยม

๒.๑ ข้างทรงของทศกัณฐ์

ทศคีรีวัน ทศคีรีธร รวมมือกับทศกัณฐ์ทำศึกกับพระรามและ พระลักษมณ์ บทพระราชนิพนธ์พรรณนาถึงข้างทรงของทศกัณฐ์ไว้ว่า

"มีกำลังคัง ไฟท์กัลป์

ผูก เครื่องแก้วคุดันคาวราย"^๒

เปรียบพละกำลังของข้างทรงทศกัณฐ์ว่า เทียบได้กับพละกำลังของไฟท์กัลป์ ซึ่ง เป็นไฟบรรลัยกัลป์ในกัลป์ที่ ๕ (ภัทกัลป์) มีความร้อนแรงและมีอำนาจการทำลายล้าง สูงยิ่ง

๒.๒ แทนหินบนภูเขา

ปรากฏในตอนที่หนุมานซ่อนร่างพระรามแบขึ้นบ่าหนีจาก กรุงมาคาลไปยังภูเขาคีรีวัน

"เห็นที่แทนแผ่นผานานอน

คังบรรจกรณที่พริตन्छवाल"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๔๙๘.

^๒ เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า ๕๓๓.

^๓ เรื่อง เกี่ยวกัน, หน้า ๒๐๑.

บรรจรรถที่พรัตน์หมายถึงที่ประทับของ เทพยาคซึ่งประทับด้วยแก้วมณีคานานาชนิด มีความงดงามประณีตวิจิตรบรรจง เป็นเลิศ การที่นำภาพของ "บรรจรรถที่พรัตน์" มาเปรียบกับแท่นหินบนภูเขา เพื่อเน้นให้เห็นว่า แท่นหินนั้นมีความงาม เป็นเลิศ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าแท่นประทับของ เทพยาค

๒.๓ เกาะลังกา

พระรามปรึกษาราชการกับเสนาวานรถึงชัยภูมิที่ตั้ง เมืองลังกา

"จึงตรัสปรึกษาว่า เมืองमार

ภูมิด้านเป็นเกาะ เหมาะสมนั้น

มีทะเลล้อมรอบขอบคัน

คังขุนเขาสัตกัณฑ์สี่พันคร"^๑

๔.๑.๒.๒ การพรรณนาตัวละคร

เป็นการพรรณนาความงามตามอุดมคตินิยม

ก. บุคลิกลักษณะ

๑ พรรณนารูปร่างส่วนรวม

๑.๑ ชมความงามของบุรุษและสตรีโดยเปรียบกับภาพวาด

๑.๑.๑ หนุมานคืนร่างอันแท้จริงให้นางวานรินทรคู่

เพื่อพิสูจน์ว่า เป็นทหารเอกของพระราม

"เป็นกระบี่มีเขี้ยวแก้วกุดหล

สีขนขาวดองเพียงเฉา"^๒

ความเปรียบนี้ทำให้มองเห็นภาพวานรขนขาวสะอาดเสมอกันตั้งแต่หัวจรดหาง มีประกายดุจด่องงามชวนมอง เป็นอย่างยิ่ง

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๑๑๕.

^๒ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๔๖๓.

๑.๑.๒ ท้าวมาลีราชสมนางสีดาว่า

"คมขาส่าอ่างเหมือนอย่างเขียน ไม่ผิดเพี้ยนพิมพ์พิศตรพระลักษมี"^๑

๑.๒ ชมความงามของนุรุและสตรีโดยเปรียบกับเทพบุตร

และนางฟ้า

๑.๒.๑ หนุมานแปลงกายเป็นชายรูปร่างเข้าห้อง

นางวานรินทร์

"รูปร่างอย่างไทเทวนุตร ไส้มงกุฎทรงเครื่องเรื่องฉาย"^๒

๑.๒.๒ หนุมานพบนางสีดาในสวนขวัญของทศกัณฐ์

"จะพิศไหนไม่เสียแต่สักอย่าง งามสรรพสรรพางคังนางสวรรค์"^๓

๑.๒.๓ ทศกัณฐ์จับนางระบารำค้อรับสหัส เคชะและ

มุลพลัม

".....

ทัศนนางระบารำบรรพ

ให้เพลิงเพลิงพระทัยไหลหลง

ค้วยรูปทรงส่าอ่างคังนางสวรรค์"^๔

๑.๓ ชมความงามของนุรุโดยเปรียบกับทองคำ

ในวันที่ทศกัณฐ์จะตายได้แปลงกายเป็นพระอินทร์ ทำให้

พระรามเกิดความเมตตารำพึงในใจว่า

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๔๘๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๑.

"น้อยหรือทศกัณฐ์วันจะตาย
งามรับสรรพลิ้นทั้งอินทรีย์
คังทองคำขรรคมชาติผาดนุก"

ช่างแปลงกายคล้ายกันกับโกสีย์
รัศมีสีสนโสภา
เลิศล้ำบุษย์ในแหล่งหล้า"^๑

๑.๔ ชมความงามของสตรีโดยเปรียบกับนางกนิษฐ

๑.๔.๑ ศึกอินทรชิตครั้งที่ ๒ อินทรชิตแปลงกาย

เป็นพระอินทร์แวดล้อมค้วยไพรพลลงกาซึ่งแปลงกายเป็นนาง เทพธิดาจักระป่า

"สาวสุรางคนาง ระป่ารำพ้อน คังกนิษฐนางน้อยนวลหง"^๒

๑.๔.๒ ชมนาง เทพธิดาในพีธีอภิเษกพระรามและ

นางสีดาที่เขาไกรลาส

"เมื่อนั้น
กรายกรออรระทวยทั้งอินทรีย์

นาง เทพธิดามารศรี
คังกนิษฐีรำพ้อนรอนรา"^๓

๑.๕ ชมความงามของสตรีโดยเปรียบกับหุ่น

นางมณฑิโตเลือกสาวงามลูกผู้คุมตระกูดไปประทานแก่องคต

หญิงสาว เหล่านั้นล้วนแต่

"งามจรีทรูปร่างเหมือนอย่างหุ่น ฟังแรกรุ่นสาวสาวคราวกันหมก"^๔

๒ พรรณนารูปร่างเฉพาะส่วน

๒.๑ ชมความงามตามความเป็นจริง

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๒๕ - ๒๓๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕๑.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕.

๒.๑.๑ เปรียบเทียบดวงตา กับดวงดาว

บทพระราชนิพนธ์บรรยายบุคลิกภาพของสหัส เศษะไว้ว่า

"พัน ศีรษะชันชันกรสองพัน เนตรนั้นไซ้ตี่ขวงคังควงดาว"^๑

สหัส เศษะ เป็นยักษ์ที่มีอำนาจอยู่ในตัว และอำนาจนั้นปรากฏออกมาทางดวงตา เป็นประกายแวววาวยิ่งกว่าดวงตาของคนทั่วไป ประกายตาที่เจิดจ้าไม่ผิดอะไรกับแสง สุกปลั่งของดวงดาว

๒.๑.๒ เปรียบริมฝีปากกับสีลิ้นจี่

ก. บทพระราชนิพนธ์พรรณนาถึงริมฝีปาก นางบุษมาลี

ตอนทนมานพนาง

"ผิว เนื้อนวลละออง เป็นสองดี โษะ รุปร่างอย่างลิ้นจี่จีนแถม"^๒

ข. เช่นเดียวกับตอนทนมานสมโภชนางวานรินทร

"โษะ รุปร่างอย่างสีลิ้นจี่จิม เหมือนจะยืมยั่วจิตพิศมัย"^๓

๒.๒ ชมความงามตามอุคตคตินิยม๒.๒.๑ เปรียบเทียบหน้า กับนางฟ้า

ปรากฏในตอนทนมัจจุเจ้าบ้งพนางวานรินทรซึ่งมีรูปโฉม

งดงาม

"แล เห็นอนงค์ทรงลักษณะ

ผิวพัศกร เพียงสุรางค์นางสวรรค์"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๓๘๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖๐.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕๕.

ความเปรียบนี้ให้ภาพของหญิงสาวผู้ดวงหน้างามจับตาก่อปรค้วยฉิวพรรณ
มองใส

๒.๒.๒ เปรียบเทียบเครื่องประกอบใบหน้าที่กับภาพวาด
ดั่งคอนที่ชมโฉมนางวานรินทร์ว่า

"ขนง เนตร เกศกร รมกัลยา เสมอฉายเลขชาติเขียนไว้"^๑

ภาพวาดของไทยมีจุดเด่นที่ลายเส้นอ่อนช้อย ยิ่งถ้าเป็นภาพคนก็ยิ่งแล้ว ลายเส้น
ที่คมชัดแต่มุม ทำให้ภาพนั้นดูราวกับมีชีวิต การที่เปรียบเทียบเครื่องประกอบใบหน้าที่ของ
ตัวละครฝ่ายหญิงกับภาพวาด เพื่อให้เห็นว่าตัวละครมีความงามเป็นเอก

๒.๒.๓ เปรียบเทียบเสียงพูดกับเสียงดนตรี

ทศกัณฐ์พยายามเล่าโฉมนางสีดาอย่างไม่ละเลิก แม้จะ
ถูกนางคำทอ เปรียบเปรยอย่างไรก็ไม่ถือโกรธ ยิ่งเล่าโฉมนางต่อไปว่า

"เสนาะคำน้ำเสียง เพียงดนตรี เออ เช่นนี้หรือว่าจะน่าฟัง"^๒

เสียงดนตรีมีท่วงทำนองสูงต่ำสลับกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความไพเราะ
เสนาะหู ชวนให้จิตใจเคลิบเคลิ้มเป็นสุข เสียงของใครก็ตามที่มีกระแสเสียงไพเราะ
นุ่มนวลชวนฟัง มักนำเสียงดนตรีมาเปรียบเทียบ

ช. กิริยาท่าทาง

มีข้อสังเกตว่าความเปรียบที่แสดงถึงอากัปกิริยาของตัวละครใน
รามเกียรติ์ มีอยู่มากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะเป็นการพรรณนากิริยาท่าทาง
ของตัวละครเท่านั้น โดยเน้นที่ท่าทางองอาจแล้วกล้า เปี่ยมพลังกำลัง เป็นสำคัญ มีอยู่มาก

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๘๖๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

ที่กล่าวถึงอิริยาบถการ เดินที่งามสง่า โดยนำภาพกริยาอาการของสัตว์ที่สถิตในว่างามสง่า มา เปรียบ เทียบให้ เห็นภาพชัด

๑ เปรียบเทียบท่วงทีกริยาของบุรุษกับราชหงส์
ตอนที่ท้าวมาลีวราช เสด็จมายังสนามรบ

"จับพระขรรค์ชัยศรีลีลาศ ออกจากพิมานมาคั่งราชหงส์"^๑

๒ เปรียบเทียบท่วงทีกริยาของบุรุษกับราชสีห์

พระมงกุฎ พระลบโอรสของนางสีดาสู้กับไพร่พลของพระราม

ด้วยความแกล้วกล้าสามารถยิ่ง

"โจนจับสัประยุทธ์เหยียบบา

แกล้วกล้าองอาจคั่งราชสีห์"^๒

ค. สภาวะจิตใจ

๑ เปรียบเทียบความทุกข์ซึ่งเกิดจากความร้อนใจ ความโกรธและ

ความคั่งแค้นกับไฟ

บทละคร เรื่อง รามเกียรติ์ นำเอาไฟในหลายลักษณะ เช่น ไฟลุ้มอก ไฟพิษ ไฟไหม้ ไฟฟ้า ไฟบรรลัยกัลป์ ฯลฯ มา เปรียบ เทียบกับความร้อนใจ อันเนื่อง มาจากความวิตกกังวลรวมทั้งความโกรธและความคั่งแค้นอันเนื่องมาจากการทราบชาวร้ายหรือการ เสียที่แก่ศัตรู

๑.๑ พระรามคิดว่าพระลักษณะถึงแก่ชีวิตด้วยศรพหุมาสตร์ ของอินทรชิต จึงรำพันแสดงความอาลัยรัก

"แต่จาก เมียมินหน้าข้าเสียนอง

หัวอกที่เพียงกองเพลิงฉาย"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๔๗๕.

^๒ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๓๕๑.

^๓ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๓๑๑.

๑.๒ ทศกัณฐ์ร้อนใจมากที่ไม่สามารถแก้เส้นผมที่ถูกลูกหนุมาน
ผูกคิกับฉนวนนางมณโฑให้หลุดออกจากกันได้

"เมื่อนั้น
นิริฐคีคิอ่านประกาศโรค
ทศกัณฐ์ร้อนทลนใจใหญ่
ให้เราร้อนทลนไฟพิษ"^๑

๑.๓ พระรามคลั่งไล่ไฟนางกำนัล

"พระพิโรธโกรธซึ่ง
คิงหนึ่งเพลิงไหม้"^๒

๑.๔ ความรู้สึกของอินทรชิตเมื่อทราบข่าวฤๅษีภรรยาลม
ราวกับมีไฟฟ้าม่าเผาผลาญลุ่มอยู่ในใจให้อึดอัดทุกข์ทรมาน

"เมื่อนั้น
ไค้ฟ้งคั้งแค้นแทนอา
อินทรชิตสิทริศักคิยักษา
คั้งไฟฟ้าเผาสุ่มกลุ่มใจ"^๓

๑.๕ พระรามพิโรธที่เห็นไพร่พลแตกพ่ายด้วยฝีมือสองกุมาร

"เมื่อนั้น
เห็นพวกพลแตกยับทั้งทัพชัย
พระอวตารณานาพลสมมัย
พระกริ้วโกรธคั้งไฟไหม้ฟ้า"^๔

๒ เปรียบเทียบความตระหนกเมื่อได้รับข่าวร้ายกับการถูกสายฟ้าฟาด
พระรามแกล้งรับสั่งเหมือนไม่เชื่อใจนางสีดาว่าจะครองตัวให้

คุณองอยู่ไค้

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๕๓๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๖.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘๑.

"เมื่อนั้น
ไฉนจึงต้องสายสนี่"

นวลนางสีกามารศรี
มีรูปร่างที่เห็นจริง"^๑

๓ เปรียบเทียบความใจ เมื่อสมหวังกับการไคร่ครองสวรรค์

นางมณโฑอาสาตั้งพิธีน้ำพิฆะบูชาชีวิตไพรพลที่ล้มตายเพราะสงคราม ทศกัณฐ์มีความยินดียิ่งนัก ถึงกับตรัสว่า

"สิ่งจะช่วยตั้งกิจพิธี"

พินิจตั้งไฉนพินานแมน"^๒

๔ เปรียบเทียบความรักในลักษณะต่าง ๆ กับสิ่งที่มีความสำคัญต่อ

คนทั่วไป

ความรักฉันแม่กับลูก ความรักฉันหนุ่มสาว มักเปรียบกับสิ่งที่มีความสำคัญ เช่นดวงตาและชีวิต

๔.๑ พระรามบอกฤๅษีว่าพระองค์มีใจเสนาหา

พระชายาอย่างสุดซึ้ง

"อันองค์ควคสีศา

ซำรักคังดวงตาก็ว่าได้"^๓

๔.๒ แสงอาทิตย์อาสาทำศึกกับพระราม ทศกัณฐ์เกิด

ความปิติรักใคร่ แสงอาทิตย์อย่างทวมทันถึงขนาดกอดรับขวัญว่าพันว่า แสงอาทิตย์มีความสำคัญเสมอด้วยชีวิตของตน

"เขาสวมสอปกอกจุมแสงอาทิตย์

เจ้าคังดวงชีวิตบิดา"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๓๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐๓.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๒.

๔.๓ พระรามลงนางสีดากว่าตาย แล้วออกจากโกศมาขอ

คืนกับนาง

"ความรักแท้""ถึงดวงชีวัน"^๑ง. สถานภาพ

บทพระราชนิพนธ์ละครในเรื่องรามเกียรติ์ มีเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นการต่อสู้ช่วงชิงนางสีดาระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์ ความเปรียบซึ่งพบในบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ จึงเป็นโวหารอุปมาพรรณนาความเรื่องอำนาจและความค้อยอำนาจของตัวละคร โดยเปรียบเทียบความสามารถและพลังอำนาจในการรบของแต่ละฝ่ายว่าฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

ความเปรียบเกี่ยวกับความเรื่องอำนาจและความค้อยอำนาจของตัวละคร เป็นสิ่งที่จะต้องกล่าวถึงควบคู่กันไป เพื่อเทียบเคียงให้เห็นความแตกต่างและลักษณะตรงข้ามกันในบทละคร เรื่องนี้จึง เสนอความเปรียบดังกล่าวออกมาในรูปของแนวคิดที่ตายตัว เช่น

เมื่อเปรียบเทียบความเรื่องอำนาจกับ "ราชสีห์" ก็เปรียบเทียบความค้อยอำนาจกับ "เนื้อ"

เมื่อเปรียบเทียบความเรื่องอำนาจกับ "เสือ" ก็เปรียบเทียบความค้อยอำนาจกับ "เนื้อ"

เมื่อเปรียบเทียบความเรื่องอำนาจกับ "กองไฟ" ก็เปรียบเทียบความค้อยอำนาจกับ "ยุ้งฉาง" และ "แมลงเมา"

ตัวอย่างของความเหลื่อมล้ำในคำนาฏทราชนุกาพ ได้แก่

๑ หนุมานแปลงกายเป็นควายคอยคักบร รลัยกัลป์ ไอรสทศกัณฐ์ แลกกล่าว เป็นเชิงเหยียดหยามฤทธิ์อำนาจของบร รลัยกัลป์ว่าไม่อาจเทียบเคียงพระรามได้

"มีง เหมือนโคถึกมฤค"

จะตอฤทธิ์พระยาราชนี^๑"

๒ กุบถกรรณทัชทานทศกัณฐ์ไม่ให้ทำสงครามกับพระราม ทำให้
ทศกัณฐ์พิโรธอย่างรุนแรง

"คิดว่าศิษย์ฉลาดดังชาติ เนื้อ"

ไต่สาบเสื่อตัวสิ้นขวัญหาย^๒"

๓ ทศกัณฐ์ปลอบใจนางมณโฑให้คลายความวิตก เรื่องข้าศึก
โดยอวดอ้างว่าตนมีฤทธิ์อำนาจ เป็นที่ครั่นคร้ามแก่ทุกสารทิศ

"มนุษย์กับลิงคงอย่างยุวัน"

จะมาบินเข้าไฟบรลัยลวด^๓"

๔ พระพรตและพระสัตรุด เคื่อนสองกุมารีให้ประมาณความ
สามารถของตนเองว่า ไม่อาจ เทียบ เคียงกับพระรามได้

"ตัว เป็นลูก เล็ก เด็กอมมือ"

ควรหรืออาจองทะนงจิต

เหมือนแมง แมก เข้ากองเพลิงพิษ

จะม้วยมิดไม่ทันพริบตา^๔"

๔.๑.๒.๓ การพรรณนากองทัพและการสู้รบ

ก. รถทรง

๑ ลอรถ

ตั้งตอนที่กล่าวถึงรถทรงของพระราม เมื่อออกศึกกับทศกัณฐ์วัน
ลอรถทรงหมุนไปอย่างรวดเร็ว ดูเดียวกับจักรที่หมุนไปโดยรอบ

"บาทดุสิตขึ้นแข็งขัน"

คุมวงผัดผันคังหันจักร^๕"

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๖๕๔.

^๒ เรื่อง เลี้ยวกัน, หน้า ๒๑๐.

^๓ เรื่อง เคี้ยวกัน, หน้า ๑๖๔.

^๔ เรื่อง เคี้ยวกัน, หน้า ๓๖๓.

^๕ เรื่อง เคี้ยวกัน หน้า ๕๓๖.

๒ นบหน้าบันชั้นบนของรถทรง

ตั้งตอนที่กล่าวถึงรถทรงของพระลักษมณ์ขณะยกทัพไปทูลศึกกับ

อินทรีชิต เป็นครั้งสุดท้าย

"นบหน้าบันชั้นบน

ตั้ง ไทษยนตชัชวาลวิมานทิพย์"^๑

๓ ความกว้างยาวของรถทรง

ตั้งตอนที่พรรณารรถทรงของอินทรีชิตในศึกอินทรีชิตครั้งแรก
ว่ามีความใหญ่โตสุดพรรณานา เพื่อแสดงถึงความเกรียงไกรและมหิทธานุภาพของจอมทัพ
โดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของความเกรียงไกร ซึ่งยอมรับกันทั่วไป เช่นรถทรง
ของพระอาทิตย์

"รถ เอยราชรถทรง

สำหรับองค์ไอรสศก เกียรติ

เพลาคุมหุ้มสุวรรณหันเวียน

แก้ววิเชียรประดับวิบวา

เทียมไกรสรราชภาคยง

ตั้งจะล่องลอยกว้างมากกลางหา

นบกับดลึงแก้วแพรวพราว

กว้างยาวราวรถพระอาทิตย์"^๒

ข. จำนวนไพร่พลในกองทัพ

๑ นางมณโฑบัง เกิดความประหลาดใจต่อไพร่พลจำนวนมาก

ของกองทัพพระราม

"ทั้งพลลิงแลกลาดคาบคืน

คู่กิ่งคลื่นกลิ้งกลางทะเลใหญ่"^๓

๒ พระรามพระลักษมณ์เผชิญหน้า กับทัพลงกาในสงครามครั้งแรก

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๓๕๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๗ - ๒๕๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๘.

“ถึงที่รบพบทัพศกัณฐ์

แนนนันคั่นหมื่นกึ่งคลื่นใหญ่”^๑

ความเปรียบเกี่ยวกับปริมาณไฟรพลในกองทัพ มีลักษณะการพรรณนาที่เน้นถึง สีสัน เสียง ตลอดจนการให้ภาพที่เคลื่อนไหว เป็นจริง เป็นจัง โดยใช้คำที่มีทั้งความหมาย และเสียงที่ผสมกลมกลืนกันได้สนิทจนสามารถโน้มน้าวจินตนาการของผู้อ่านให้คล้อยตาม ความไปกับความมีชีวิตจิตใจของบทพรรณนากองทัพ ซึ่งให้ทั้งภาพที่เคลื่อนไหวและเสียงที่ดัง กึกก้อง

ค. เสียงกองทัพยามออกศึก

๑. เสียงเคลื่อนไหวทัพ

๑.๑ พระรามสลับเสียง เคลื่อนทัพของศกัณฐ์ดั่งกับปนาท

จึงตรัสถามพิเภกกว่า เป็นทัพผู้ใดยกมา

“อันเสียงกับปนาทหว่าคไหว

กังลมพายใหญ่ในไพรสาณฑ์”^๒

๑.๒ ในศึกศกัณฐ์ครั้งที่ห้า ความยิ่งใหญ่ของกองทัพศกัณฐ์ ล่วงรู้ไปถึงพระรามในลักษณะที่

“ไคยีนเสียงสนั่นครื้นครื้น

เพียงพื้นภพไทรไหวกระดอน”^๓

๑.๓ ศึกกุ่มภกรรณครั้งแรก เสียงกองทัพของกุ่มภกรรณ มีอำนาจพร่ากับจะทำให้ภูเขไทรลาสั่นแข็งแกร่งอ่อนพับลงอย่างง่ายดาย และราวกับจะทำให้ราหูตกใจถึงกับคายพระจันทร์ออกจากปาก

“กัังไทรลาสสังขระจะอ่อนพับ

ราหูจับจันทร์ขยายคายคืน”^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๓๖๖.

^๒ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๕๕๒.

^๓ เรื่อง เคียวกัน, หน้า เคียวกัน.

^๔ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๒๑๓.

ความเปรียบเทียบแสดงถึงฤทธิอำนาจของกองทัพกุมภกรรณว่า เพียงแค่เสียงของกองทัพยังราวกับจะทำให้เขาไกรลาสอ่อนพับ แสดงว่าฤทธิอำนาจของกองทัพนี้ยิ่งใหญ่เกินกว่าใครจะต้านทาน

๒ เสียงคนครีในกองทัพ

๒.๑ ในศึกทศกัณฐ์ครั้งที่ห้า ชาคเคียรชาคกร พระธรรมาถิ
กองทัพพระรามว่า

"ฆ้องกลองครื้นครื้นสนั่นเสียง

พางเพียงพระสุเมรุจะเอนอน"^๑

อาณาพของกองทัพพระรามมิไคยงหยอนไปกว่าฝ่ายยักษ์เลยแม้แต่นอย เพียงแค่เสียงคนครีที่ประโคมในขณะเคลื่อนทัพก็ยงราวกับจะทำให้เขาพระสุเมรุที่แข็งแกรงต้องเอนอนทบทาวลงมา

๒.๒ ตอนที่สัตหสาสุรยกทัพมาทำสงครามกับพระราม เสียงฆ้องกลองที่ใหม่ประโคมระหว่างเคลื่อนพลถึงครีโกกรมราวกับจะทำให้สามโลกยอมทวยแพ เพราะความครื้นครื้นคยเสียงนั้น

"เสียงฆ้องกลองประโคมโครมครื้น

เพียงพื้นไตรภพสยบเสียง"^๒

๓ เสียงยานพาหนะ

หนุมานแสรงสวามิภักคคยทศกัณฐ์ และไครับความไววางใจให้ไปทำศึกกับพระรามตามคยขออาสา ในคันทันกล่าวถึงรถทรงของหนุมานที่ศกัณฐ์ประทานให้ว่ามีเสียงกงกระทกกันคยก็คย

"เสียงกงก้องปาคยฟารอง

ฆ้องกลองประโคมโครมครื้น"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๕๕๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๖.

๔ เสียงโห่ของไพร่พล

๔.๑ ในศึกทศกัณฐ์ครั้งที่ ๒ เสียงโห่ร้องของกองทัพ

ทศกัณฐ์จึงมาถึงพลัมพลาของพระราม

"พอไต่ยี่นโห่ร้องกองสำเนียง

พิภพเพียงพลิกคว่ำทำลาย"^๑

เวลาที่แผ่นดินถล่ม มักมีเสียงครึกโครมยิ่งนัก เป็นเสียงที่เปี่ยมไปด้วยอำนาจ ในการทำลายล้าง นำมาซึ่งความตายและความพินาศ การนำเสียงดังกล่าวนั้นมาเปรียบเทียบกับเสียงโห่ของทหาร เพื่อแสดงถึงแสนยานุภาพอันน่าครันคร้ามของกองทัพ

๔.๒ ตอนที่พระรามเคลื่อนพลไปทำศึกกับสหัส เศษะก็เช่นกัน

"เหล่าทหารโห่ฮึกครึกโครม

พิภพเพียงจะโถมทรุดลง"^๒

ความเปรียบนี้ชี้ให้เห็นว่า เสียงโห่ของไพร่พลพระรามดังกัมปนาทราวกับจะทำให้แผ่นดินทรุดต่ำลง

๔.๓ ในศึกทศกัณฐ์ครั้งที่ ๓ ตอนพุ่งหอกกบิลพัทธ์ บดละคร

เรื่องรามเกียรติ์บรรยายถึงทัพของพระรามว่า

"ทวยหาญโห่ร้องของสำเนียง

พางเพียงพระสุเมรุจะเอนลง"^๓

ความเปรียบนี้เน้นถึงความมั่นคงที่ไม่เคยหวั่นไหวต่อสิ่งใด แต่เสียงโห่ของไพร่พลพระรามทำให้เกิดความรู้สึกราวกับว่า เขาพระสุเมรุหมดความมั่นคงเสียแล้ว ถึงขนาดเอนอ่อนลงมา เพราะความหวั่นไหวต่อเสียงนั้น

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๔๐๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐๕.

๔.๔ เสียงโห่ร้องของทหารในกองทัพพระรามในสงคราม
กับทศกัณฐ์ครั้งแรก ทำให้ยูธามมีความรู้สึกเสมือนว่ากำลังอยู่ท่ามกลางสนามรบรวมไปกับ
ทั้งสองฝ่าย

"โห่ร้องก้องกึกครึกครื้น

พาง เพียง เสียงคลื่นกระทบฝั่ง"^๑

เสียงโห่ของไพร่พลพระรามดังสนั่นราวกับเสียงคลื่นกระทบฝั่ง เป็นจังหวะ
สนับ เสมอติดต่อกัน

๕ เสียงอาวูช

ในที่นี้เปรียบเทียบเสียงศรที่แฉ่งออกไปกับเสียงฟ้าร้องดังตอนที่
พระรามแฉ่งศรไปตอังกายทศกัณฐ์ขาดเศียรขาดกร ตอนทำศึกกับทศกัณฐ์ครั้งที่ ๕

"เสียงสนั่นดั่งป่าดั่งฟ้าร้อง

กึกก้องกัมปนาทหาวคไหว"^๒

ง. การใช้อาวูช

บทละครพรรณนาถึงการกวัดแกว่งอาวูชอย่างรวดเร็วว่า ทำให้เกิด
แสงสว่าง เจิดจ้า ไม่มีอะไรกับแสงไฟ

๑ ตอนที่หนุมานชักศร เพชรรุกลไฟทหารของสหัส เศษอย่าง
หาวหาญ

"ชักศร เพ็ชรแกว่งดังแสงไฟ

โลกไล่อสูรหมุมาร"^๓

๒ ตอนที่ท้าวมูลพลัมสู้รบกับท้าวานรก็เช่นกัน

"ซบับหอกกลอกแกว่งดังแสงไฟ

โลกไล่แห่งลึงกลิ้ง เกลื่อนมา"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๓๖๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๐.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๑.

๓ ตอนที่ เลื้อ เมืองลงกาสูกับหนุมาน

"ถ้อยคำขรรแวงคังแสงไฟ

เข้าชิง ไชยรบรุกคฤกลี"^๑

๔.๒ เนื้อหาที่แสดงการ เปรียบสิ่งหนึ่งว่า " เป็น " อีกสิ่งหนึ่ง

๔.๒.๑ การ เปรียบอย่างตรงไปตรงมา

๔.๒.๑.๑ การพรรณนาตัวละคร

ความ เปรียบใน ที่นี้ เกี่ยวพันถึงสถานะภาพของตัวละคร เป็นสำคัญ ปรากฏ

ใน ๒ ลักษณะคือ

๔.๒.๑.๑.๑ ความสำคัญของตัวละคร

เมื่อกล่าวถึงสตรีที่บุรุษปรารถนาจะครองคู่ มักพรรณนาว่าจะเชิญนางไปอยู่ เป็นศรีหรือ เป็นสิริมงคลของบ้านเมือง คือขอไป เป็นสิ่งมีค่าของเมือง แสดงถึงการยกย่อง เทอคทูนอย่างสูง

ดังตอนที่ทศกัณฐ์โลมนาง เบญจกายซึ่งแปลง เป็นนางสีดา

"ขอ เชิญควงกอกฟ้าสูมาลี

อยู่ เป็นศรีนาค เรศนิเวศนวัง"^๒

๔.๒.๑.๑.๒ ความเรื่องอำนาจของตัวละคร

โทรทำนายฉันให้ไมยราพเจ้ากรุงนาคาลว่า ไมยราพจะได้ ผู้มีศักดิ์ภาพ เป็นหลักหรือ เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง

"ว่าจะได้ทหารชาฎุเคชา

ไว้ เป็นหลักนคราธานี"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๓.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๖.

๔.๒.๑.๒ การพรรณนากองทัพและการสู้รบ

๔.๒.๑.๒.๑ ในศึกคอนกัมภกรรณล้ม กล่าวถึงแถวกองทหาร
ในทัพพระรามว่า เดินเคียงบ่า เคียงไหล่กันไป เป็นแนว เคียวกัน

"จึงให้หุขรถแก้วแววฟ้า พร้อมพริ้งตึงคา เป็นหน้ากระดาน"^๑

นอกจากนี้เนื้อหาของความเปรียบเทียบมุ่งไปในด้านการบดขยี้ทำลายกองทัพและ
ศัตรูให้แหลกละเอียดเป็นผง โดยใช้สำนวนว่า "เป็นจุด" หรือ "เป็นภัสมีขุสี"

๔.๒.๑.๒.๒ ทศกัณฐ์หลง เชื้อหนุมานที่อ้างว่าจะจับตัว
พระรามพระลักษมณ์ให้ได้ จึงสนับสนุนเป็นเชิง เห็นด้วยว่า

"อันไอลิ่ง เล็กน้อยพลอยวิ่ง เกรี้ยว สักประ เคียวก็จะป่นเป็นจุดไป"^๒

๔.๒.๑.๒.๓ ข้อความในสำนวนของพระรามที่มอบให้
องคคณามาถวายทศกัณฐ์ว่า

"พระจึงยกพลตามข้ามสมุทร มายังหุข เหยียบนครของยักษ์
แมนจะลบลงกาสักนาที ก็จะเป็นภัสมีขุสีแหลกลาญ"^๓

๔.๒.๒ การเปรียบเทียบใช้โวหารอุปมาอุปไมย

ในที่นี้พรรณนาถึงตัวละครในค่านต่าง ๆ เช่น

ก. บุคลิกลักษณะ

๑ พรรณนารูปกายส่วนรวม

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๕๒.

^๒ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๖๐๗.

^๓ เรื่อง เคียวกัน, หน้า ๑๕๘.

พิเภกทูลพระรามว่า หากทศกัณฐ์ทำพิธีอุโมงค์สำเร็จ ทศกัณฐ์จะกลายเป็นผู้
คงกระพัน มีร่างกายแข็งแกร่ง เป็นเพชร ทนทานต่ออาวุธทุกชนิด

"แม่นครบ เจ็ดทิวาราตรี
ถึงต้อง เทพสาตราอาวุธ

อินทรีย์เป็นเพชรสำเร็จกร
ไม่สิ้นสุกชิงสังขาร"^๑

๒. พรรณนารูปกายเฉพาะส่วน

ตอนที่ทศกัณฐ์ลง เมืองใหม่ หญิงชายชาว เมืองต่างมา เทียวงานสมโภช
กันคัมคัง

"เหล่า เจ้าชาย เยหลายพวกพ้อง
บ้างตัดผมสอยสับชัน เป็นแปรง

เที่ยว เมียงมองทุกละ เมาะเสาะแสวง
ท่ากลองแก่ง เกี้ยวผู้หญิงหึงคอกไม้"^๒

"แปรง" เป็นสิ่งของที่ทำความสะอาด ฯลฯ ยัง เข้ากับไม้สำหรับหวีผม ถูพื้น
หรือสิ่งของอื่น ๆ ส่วนที่เป็นขนนั้นจะมีเส้นแข็งตั้งชันจนสังเกตเห็นได้ บทละครจึงนำภาพ
ของขนแปรงมา เปรียบเทียบกับผมที่ เพิ่งตัดใหม่ ทำให้มอง เห็นว่ามีลักษณะสั้นกุดตั้งชัน
เช่นเดียวกัน

๓. สถานภาพ

พรรณนาความสูงส่งของกษัตริย์โดย เปรียบกับปิ่นหรือมงกุฏ ซึ่งเป็นเครื่องประดับ
ศีรษะที่ถือกันว่า เป็นของสูง

๑. ทศกัณฐ์บันดาลโหสเมื่อถูกองคต เห็นมแนมอย่างไม่ เกรงใจถึงกับ
บริภาษองคตว่า

"ไม่เกรงกู เป็นปิ่นกษัตริย์

สารพัดหยาบซ้ำว่าขาน"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๘๒๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๑.

๒. นางสีดาประศตพระรามที่มาตามง้อขอคืนดี

"พระก็ เป็นกษัตริย์ทรงเดช ไซ้จะไว้รักเรศพิศมัย
จะหานางอ้อมนมมีถมไป จะรับเข้าไปไยเมื่อไม่ดี"^๑

๓. ท้าวมาลีวราชถามประวัติความเป็นมาของนางสีดา

"ปิตุราชมาตรงกึ่งของนางลักษณะ เป็นเป็นนักนักรบหรือ เสรีรัฐ"^๒

๔. ตอนที่พระรามเสด็จคืนเมืองอโยธยา พระชนนีทั้งสามปรึกษากันว่า
"ให้องค์พระอวตารผ่านพารา เป็นมังกุมุขยักษากรุงศรี"^๓

๔.๓ เนื้อหาที่แสดงการ เปรียบสิ่งหนึ่งว่า "เหนือกว่า" อีกสิ่งหนึ่ง

๔.๓.๑ การ เปรียบโดยตรงไปตรงมา

บทละคร เรื่องรามเกียรติ์พรรณนาถึง ร เบละ เขี้ยก เกี่ยวกับบุคลิกภาพและบทบาท
ตัวละครไว้อย่างชัดเจน

ก. บุคลิกลักษณะ

ชมความงามของตัวละครในลักษณะที่ เหนือกว่าความงามของคนทั่วไป

ถึงตอนที่กล่าวถึงทศกัณฐ์ในวันตายว่า แปลงกายคล้ายกับพระอินทร์เสด็จมา
ทามกลางสนามรบ ทำให้เห็นว่ามีรูปลักษณะงามสง่ากว่าชายใดในแผ่นดิน

"ดังทองคำขรร รมชาติผาดผุก เลิศล้ำบุรุษในแหล่งหล้า"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๘๐๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๔

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓๐.

ข. สถานภาพ

หลังจากที่รู้ความจริงว่าหนุมานแต่งกลลวง เข้ามาสวมมิกข์ เพื่อชิงกลองควงใจ ไปให้พระราม ทศกัณฐ์มีความแค้นใจระคนกับความอับอายขายหน้า ถึงกับพาลโกรธ พระฤๅษีโคบุตรผู้นำหนุมานมาถวายตัว

"พระนัถสิทธิ์คิดว่าฉลาดแล้ว มีรู้ เงาใจดีกว่า เคี้ยวจัน"^๑

ทศกัณฐ์เปรียบเทียบว่าพระโคบุตร เป็นฤๅษีแทนที่จะมีปัญญา กลับโง่กว่าหนุมาน ซึ่งเป็นเพียงลิงตัวหนึ่ง

๔.๓.๒ การเปรียบเทียบใช้โวหารยติ เรก

๔.๓.๒.๑ การพรรณนาฉาก

คหาวิ เศษของ เทพยคาซึ่งอยู่ในความครอบครองของสหัส เศษ มี
 สถานภาพเหนือกว่าสิ่งใดในแดนฟ้า

"อันเทพสาตราคาร

ฤทธิรอนล้ำฟ้าราศี"^๒

๔.๓.๒.๒ การพรรณนาตัวละคร

ก. สภาวะจิตใจ

๑. เปรียบเทียบโกรธแค้นกับไฟ

๑.๑ หนุมานทำลายพิชิทหน้าของกุมภกรรณ

"เสียการตบะกิจพิชิ

อสุรีโกรธสิ่งยิ่งกว่าไฟ"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๑๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๖.

การ เปรียบความโกรธว่า ร้อนแรงราวกับไฟหรือร้อนเป็นไฟ นับว่า ร้อนแรง และเป็นอันตรายมากอยู่แล้ว แต่การที่เปรียบเทียบว่าโกรธยิ่งกว่าไฟนั้น ยิ่ง เป็นการเน้น ให้เห็นถึงความโกรธที่ร้อนแรงร้ายกาจ เกินกว่าผู้ใดจะคำนวณได้ ทำให้ทราบว่า กุมภกรณยานนี้มีความโกรธแค้นทนนานมาก เพียงใด

๑.๒ กองทัพของทศคีรีวันและทศคีรีธรปะทะกับกองทัพวานรจน แดกพ่ายยับเยิน จอมทัพทั้งสองมีความพิโรธอย่างสุดแสน

"เห็นรพलयยับเยินใจ พิโรธดิ่งยิงไฟไหม้ฟ้า"^๑

ความโกรธของทศคีรีวันและทศคีรีธร รุนแรงยิ่งไปกว่าไฟบรรลัยกัลป์ที่สามารถ แผลเผาห้องฟ้าไหม้ดอกไม้มันก็สมรสลงในชั่วพริบตา

๒. เปรียบเทียบความสุขกับการได้ไปสวรรค์

ความรู้สึกของนางบุษมาลีขณะตก เป็นของหนุมาน

"ลืมนวลสิ้นถึงเวลาที่ทนทุกข์ เป็นสุขกว่าได้ไปสวรรค์"^๒

การได้ขึ้นสวรรค์เป็นความปรารถนาของคนทั้งหลาย เพราะสวรรค์คือ สถานที่ซึ่งเพียบพร้อมไปด้วยความรื่นรมย์อันประการ การที่พรรณนาว่า เป็นสุข ยิ่งกว่าได้ขึ้นสวรรค์ เท่ากับเน้นให้ทราบว่าตัวละครมีความสุขอย่างลึกล้ำเกินกว่าจะ นำสิ่งใดมาเทียบเคียง

ข. สถานภาพ

๑. พรรณนาความสำคัญของตัวละคร

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๕๓๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

บทละคร เรื่องรามเกียรติ์มีกเปรียบเทียบบุญคุณของผู้มีพระคุณว่ายิ่งใหญ่เกินกว่าจะนำโลกทั้งสามคือ ดิน พ้ำ มาคาลมา เทียบเคียงได้ เป็นบุญคุณที่มากมายเกินกว่าจะชี้ชี้ คืบได้หมด

๑.๑ นางสีดาครวญถึงพระคุณของพระรามหน้า โกศว่า

"พระคุณล้ำค้ำฟ้าสุราลัย เคยได้ยกเกล้า เมียมมา"^๑

๑.๒ พระมงกุฎสำนึกในบุญคุณของนางฟ้ารัมาที่มาช่วยแก้จากที่คุมขัง

"..... ครั้งพี่มาช่วยอุปถัมภ์
จึงไต่พนล่ำปากตราคร่ำ พระคุณล้ำค้ำฟ้าธาตุรี"^๒

๑.๓ พระรามขอบคุณพระฤๅษีวัชมนฤคที่ เป็นครู ระบุเสชชยาและโอรส
ของพระองค์

"พระคุณล้ำค้ำฟ้าบาดาล ควร เป็นประธานในธาตุรี"^๓

๑.๔ หลังจากพ้นจากการค้องหอกกบิลพิท พระลักษณไค้ทูลพระรามว่า
เป็นเพราะพระรามมาก้วยตนจึงปลดอภัยไม่ถึงแก่ชีวิต

"พระคุณล้ำค้ำภพไตร จะไค้สืบสนองรองบาทา"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๘๒๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐๐.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑๘.

๒. พรรณนาความเรื่องอำนาจของตัวละคร

เป็นความเปรียบในลักษณะที่ว่า ฤทธาณาภาพของตัวละครนั้น ไม่มีผู้ใด
ต้านทานได้ เพราะมีอาณาภาพเกินกว่าสามโลก และนำครั้นคร้ามยิ่งกว่าแสงอาทิตย์อัน
ร้อนแรง

๒.๑ นางวานรินทร์สรร เสริญความสามารถและฤทธิอำนาจ
ของหนุมานว่ามีอาณาภาพไรผู้ใดในสามโลกจะทัดเทียม

"ทหารพระจักรีสี่กร

ฤทธิรอนเลิศลพไพร"^๑

๒.๒ พระรามทราบเรื่องวิวาทของหนุมานกับนิลพัท

"เมื่อนั้น

พระจักรกฤษณ์ฤทธิคำพระสุริย์ศรี"^๒

ได้ฟังเรื่อง เคื่องข้องสองกระบี่

จึงมีสีหน้าทมิฬงา

มีข้อสังเกตว่า ความเปรียบในข้อ ๒.๒ เป็นความเปรียบเทียบที่ใช้เฉพาะกับ
พระรามเท่านั้น โดยอาศัยการหลีกคำซึ่งมีความหมายว่าพระอาทิตย์ เช่นสุริย์ฉาน
สุริย์ฉิน สุริย์ใส ฯลฯ

๔.๔ เนื้อหาที่แสดงการเปรียบเทียบโดยใช้สำนวนเปรียบเทียบ

บทพระราชนิพนธ์ เรื่องรามเกียรติ์ มีคำที่มีความหมายเปรียบเทียบอยู่ในตัว
เช่นเดียวกับในวรรณคดีร้อยกรองเรื่องอื่น เช่น

สิงหนาทสีหนาทหมายถึง พระราชคำรัสอันเป็นที่น่า เกรงขามของคนทั้งปวง
เหมือนเสียงของราชสีห์อัน เป็นที่น่า เกรงขามของสัตว์ทั้งปวง^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๘๖๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

^๓ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๓, หน้า ๑๗๑.

บทพาลย์ หมายถึง เท้าที่เปรียบเสมือนดอกไม้

กฐกรและกฐาล หมายถึง กษัตริย์ผู้รักษาไว้ซึ่งแผ่นดิน

ในบทพระราชนิพนธ์ มีคำที่มีความหมาย เปรียบ เทียบในคำอยู่ทั่วไป และยังมี
สำนวนที่มีความหมาย เปรียบ เทียบโดยนัยหลายสำนวน ซึ่ง เกี่ยวกับการพรรณนาตัวละคร
เป็นสำคัญ

ก. บุคลิกลักษณะและการแต่งกายของตัวละคร

เน่นถึงความสำคัญและคุณค่าของ เครื่องแต่งกายอื่น เป็น เครื่องทรงของ กษัตริย์
โดยใช้สำนวนว่า "ค่า เมือง" หรือ "ค่าควร เมือง" ซึ่งหมายถึงมีค่า เท้าหรือ เปรียบกับ เมือง
ชี้ให้เห็นว่า เครื่องทรงดังกล่าวมีราคาสูงในฐานที่เป็นของประจำเมืองหรือ เป็นของคู่
พระนคร

๑. เสื้อผ้า

ตอนที่พระลักษมณ์แต่งองค์เตรียมทำสงครามกับกุมภกรรณ เป็นครั้งที่สอง

"สนับเพลาภูษาค่า เมือง

ชายแครงแสงประ เเทืองทองระยับ"^๑

๒. อาภรณ์

๒.๑ หนุมาณแต่งองค์ขึ้นเผ้าทศกัณฐ์

"กรรเจียกจอนจินคาค่า เมือง

ทรง เครื่องอย่างกษัตริย์พิศัตยา"^๒

๒.๒ พระรามแต่งองค์เตรียมทำศึกกับสหัส เศษะ

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๒๓๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๓.

"พาหุจรจนาคา เมือง

ทองกรประดับ เมือง เรืองระยับ"^๑

๒.๓ ท้าวสัทธาสุรแดงองค์

"ทองกรแกมแก้วแพรวพรอย

ธำมรงค์ลวยพลอยค่าควร เมือง"^๒

๒.๔ ทศกัณฐ์แดงองค์เตรียมทำศึกครั้งสุดท้าย

"ทองกรแก้วจินดาคา เมือง

ธำมรงค์เพชร เรือง เรือนสุบรรณ"^๓

ข. บทบาทตัวละคร

๑. พรรณนาบทบาทตัวละครโดยใช้สำนวนที่มีความหมายเนาะภาพ

หนุมานโลมนางสุวรรณกันยมาชยาอินทรชิตว่าทำแงอนนิคมังคามรู้ลึก

แท้จริง

"ดวง เขยดวงสมร

แสนกระหน่ำแงอนซอนเงื่อน"^๔

๒. พรรณนาบทบาทตัวละครโดยอ้างอิงสำนวนโบราณ

๒.๑ พิเภกทูลพระรามว่า

"แล้วว่าข้า เซ้งมาครั้งนี้

ควยักคิดต่อพระองค์ทรงศักดิ์กา

มิได้คิดกลับกลอกยกยอน

จะหนีร้อนพึ่ง เย็นอยู่เป็นข้า"^๕

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๓๘๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒๒.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

เป็นส่วนหนึ่งที่หมายความว่า หลบหนีจากที่ ๆ ทำให้เกิดความเคียดแค้น ทุกข์ยาก ลำบากใจมาขอพึ่งที่ใหม่ซึ่งมีความร่มเย็นกว่า

๒.๒ หนุมานสร้างทำอุบายเข้าสวามีภักดีกับทศกัณฐ์ ทำให้พระลักษมณ์ เข้าใจผิดว่า เป็นคนทรยศถึงกับบริพาษอย่างรุนแรงว่า

"แม่นศึกสำเร็จ เสร็จกิจการ

พระเชษฐาจะให้ท่านผานพารา

มาซึ่งสูกก่อนห้ามหาคือไม

เห็นแก่ไคยศศึกก็ของยัภษา"^๑

ส่วนข้างต้นมีความหมายว่า การลงมือทำอะไรลงไปอย่างเร่งร้อนก่อนถึง เวลาอันควร เปรียบได้กับผลไม้ที่มาก่อน "สูก" เสียก่อน "ห้าม" ไม่เป็นไปตามลำดับ ชั้นตอน

๒.๓ หนุมานทูลทศกัณฐ์ว่า ตนอุทิศสำหรับใช้พระรามมาอย่างเหน็ดเหนื่อย

"อุทิศสำหรับทรมาทารกรรม

อาบเหงื่อต่างน้ำทุกเวลา"^๒

"หมายความว่า ทำงานหนัก ทำงานควยการใช้กำลังกายเต็มที่ "อาบเหงื่อต่างน้ำ" แปลตามตัวก็คือ ใช้กำลังกายทำงานหนักจนเหงื่อออก ไช้มตัว เหมือนอาบน้ำ"^๓

๒.๔ ถึงเวลาไพร่พลพระรามไปเยาะ เบียดทศกัณฐ์ตามบัญชาของ เจ้านาย

"หลับตาสาละวนรณรงค์

ไม่ระวังว่าผงจะเข้าตา"^๔

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๕๕๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗๖.

^๓ กาลุณาคัพพันช์, สำนวนไทย เล่ม ๒, หน้า ๕๔๒.

^๔ รามเกียรติ์, หน้า ๕๕๕.

ดวงที่เข้าตาทศกัณฐ์ คือหนุมานที่สวมรอยแปลงกาย เป็นทศกัณฐ์ เข้าไปร่วมสังวาส กับนางมณโฑจนสามารถทำลายพิษน้ำทิพย์ได้สำเร็จ โดยที่ทศกัณฐ์ไม่มีโอกาสทราบเลยว่า เกิดอะไรขึ้นกับชายของตน "ดวงเข้าตา" เป็นสำนวนที่หมายความว่า เกิดปัญหาขึ้นแก่ตัวเองหรือเกิดเรื่องอะไร เกี่ยวกับตัวแล้วตนเองไม่สามารถจะแก้ไขได้^๑

ค. สภาวะจิตใจ

๑. พรรณนาความคับแค้นใจ

นางสีดาทูลพระฤๅษีว่านางจะ "นางจกจาการกระทำอันโหดร้ายของ พระรามไว้ไม่รู้ลืม

"อันความแค้นของข้าควานี้

สักแสนปีก็ไม่หายวายคิด"^๒

สำนวนนี้มีความหมาย ความแค้นของนางสีดาจะยืนยาวกว่าแสนปี แม้เวลา จะนานไปถึงแสนปี นางก็ยังจกจาความร้ายกาจของพระรามได้เป็นอย่างดี

๒. พรรณนาความภาคภูมิใจ

หนุมานปลุกปลอบใจทหารที่เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า เพราะการเดินทาง โดยยกเรื่องของนกสคายูมา เคาให้ฟัง เป็นท่านอง เปรียบเทียบ

"จงดู เบื้องสคายูที่วายปราน

จึงควร เป็นทหารผลาญยักษ์

ถึงม้วยมุกสุลันชีวี

ความดีก็จะอยู่คู่คันท้า"^๓

^๑ กาญจนาคพันธ์, สำนวนไทย เล่ม ๒, หน้า ๕.

^๒ รามเกียรติ์, หน้า ๘๐๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

ส่วนนี้มีที่ความหมายว่า ถึงแม้ชีวิตจะสิ้นสุด แต่คุณงามความดีก็หาไกลสิ้นสุด
ตามไปควมไม่ ตรงกันข้ามกลับจะยืนยงคงอยู่คอบุของฟ้าและดิน

ง. สถานภาพ

พรรณนาความเรื่องอำนาจของตัวละคร เป็นส่วนใหญ่

๑. มีเจ้านายสำคัญสามท่านที่บุก เคี้ยวมายังมาศาล โดยที่ไม่รู้ว่าหนุมาน
เป็นบิดามัง เกิด เกลา

"จึงว่า เหวยลิ่งใหญ่ใจพาล ไม่รู้จักพระกาลท่าหาญฮึก"^๑

"พระกาล" ในที่นี้ไซ้ เป็นส่วนมีความหมายว่า เป็นเจ้าชีวิตมีฤทธิ์อำนาจ
เหนือผู้ใด

๒. ทศกัณฐ์โฉมนาง เบญจกษัตริย์แปลง เป็นนางสีดา และ เปรียบว่า
พระรามพระลักษมณ์เป็นเสี้ยนหนามคอยทิ่มแทงใจ จะต้องกำจัดให้หมดไปโดยเร็ว

"พี่จะยกไปสังหารราหูรอน ให้ม้วยมรณสิ้น เสี้ยนศัตรู เรา"^๒

๓. นางมณฑิโธแนะทศกัณฐ์ให้คืนนางสีดาแก่พระราม เพื่อหลีกเลี่ยงความ
เคียดกรอน

"แม่ส่งนางคืนไปให้พระราม จะสุดสิ้น เสี้ยนหนาม ในกรุงศรี"^๓

^๑ รามเกียรติ์, หน้า ๑๘๒.

^๒ เรื่อง เคี้ยวกัน, หน้า ๑๐๘.

^๓ เรื่อง เคี้ยวกัน, หน้า ๓๔๘.

ก็ต้องจัดการบงหรือถอนออกจนหมด ด้วยเหตุที่ศึกสงคราม ศัตรูและเสี้ยนหนามมีลักษณะ
รวมกันดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงใช้เป็นสำนวนเปรียบโดยนัยว่า "เสี้ยนหรือหนาม"
หมายถึงสงครามหรือศัตรูที่ก่อความเดือดร้อนแก่ประชาราษฎร์ ล้างผลาญทำลายทุกสิ่ง
และนำมาซึ่งความทุกข์ยากแก่ปวงกร

๔. อินทรชิตลานางสุวรรณกันยุมา ไปทำสงครามกับพระรามตามบัญชา
ของทศกัณฐ์

"ควยศึก เสื่อ เหลื่อกำลังครั้งนี้ มีรูที่จะนอนมันฉันใด"

"เสื่อ" เป็นสัตว์ที่โหดเหี้ยม เปี่ยมด้วยความดุร้าย การเปรียบศึกสงครามกับ
เสื่อ ทำให้มองเห็นภาพว่า สงครามดังกล่าวมีอันตรายอย่างใหญ่หลวง เพราะมี
อาณาเขตเทียบได้กับเสื่อที่เป็นอันตรายต่อสัตว์ทั้งหลาย

เนื้อหาของความเปรียบในบทละคร เรื่องรามเกียรติ์ดังที่กล่าวมานี้ แสดงแนว-
คิดที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ทำให้ความเปรียบมีความหมายชัดเจน และเกิดภาพแจ่มชัด
ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงแนวคิดในการเปรียบเทียบไว้ในบทที่ ๕ โดยละเอียด